

SCHILDERIJEN IN DE ST.-HERMESKERK

DE GRAFLEGGING, door Dirk Van Baburen

De Noord-Nederlandse schilder Dirk Van Baburen, werd geboren te Utrecht ca. 1590 en overleed er in 1624. We weten dat hij in 1611 leerling was van Paulus Moreelse. Kort nadien trok hij "zoals nagenoeg alle Noorderlingen" naar Rome, om er de antieke architectuur en sculptuur te gaan bestuderen.

Op dat ogenblik was de eigentijdse schilderkunst daar sterk onder de invloed van de grote meester da Caravaggio (wiens eigenlijke naam Michelangelo Merisi was), geboren te Caravaggio bij Bergamo in 1573 en gestorven op reis in 1610. Hij dramatiseerde en modelliseerde het realisme van zijn visie, als reactie tegen het maniërisme, door het creëren van sterke contrasten tussen het licht en het donker. Zijn invloed op de hele barokke schilderkunst is enorm geweest, minder in onze Zuidelijke Nederlanden, waar de invloed en de persoonlijkheid van Rubbens die van Caravaggio grotendeels neutraliseerde.

Te Rome kwam Van Baburen onmiddellijk onder de invloed van de intussen overleden Caravaggio. Daar schilderde hij in die stijl

(clair-obscur of chiaroscuro) een Graflegging, die sterk beïnvloed was door een analoge compositie van de in 1610 overleden grote meester. Het origineel van dit schilderij wordt bewaard in de kerk van San Pietro in Montorio. Dit doek maakte heel wat indruk op de tijdgenoten en kunstliefhebbers, en werd meermaals gecopieerd. Er hangt een dergelijke copie in het Aartsbisschoppelijk Museum in Utrecht, ook in de reserves van het Jubelpark Museum te Brussel; toevallig ontmoette ik er een in de Kerk van St.-Maurice te Annecy (waar men dat stuk toeschreef aan Frans Pourbus de Oude (1545-1581)! Dus is ook het schilderij dat boven de sacristiedeur van onze kerk hangt, een copie van het werk van Van Baburen.

Als we dat voorgestelde onderwerp aandachtig bekijken, valt ons inderdaad het grote contrast van het hevig verlichte lichaam van de dode Christus en de twee helpers, met de in het duister gehulde groep wenende vrouwen (typische uiting van het Caravaggisme of clair-obscur). Een tweede opvallende trek van de stijl van dit doek is het eerder rauwe realisme van de behandeling, de gebaren van de personages die zo gegrepen zijn uit het dagelijkse leven van de toenmalige inwoners van Rome. Een groot deel van de religieuze

voorstellingen van Caravaggio maakte schandaal door de brute, banale behandeling van een religieus thema en werden door de Kerk afgewezen.

In zijn tijd zou dit schilderij dus misschien door de Kannunniken afgewezen zijn, maar het is maar enige tijd na de afschaffing van ons Kapittel in onze grote kerk binnengekomen. In werkelijkheid heeft het lange tijd als altaarstuk gediend in de kapel van ons ooit prachtig, maar thans nagenoeg volledig afgebroken Nassau-kasteel.

Toen Jan III van Nassau in 1629 de baronnie van Ronse van de laatste afstammelingen van de Granvelles gekocht had en begon er reeds in 1630 met de bouw van het prachtig “ maar helaas vanaf 1823 nagenoeg volledig afgebroken “ en voltooid na de pestepidemie van 1635-36. We mogen aannemen dat bij de meubilering van het kasteel ook de aanschaffing van een altaarstuk voor het retabel van de kapel in die jaren gebeurde.

Tijdens de Franse Revolutie (1794-1801) werd het kasteel van Ronse eigenaardig genoeg niet genationaliseerd en openbaar verkocht. Dat legt uit hoe Alexander-Lodewijk Van Hove, die reeds voor de Revolutie, in 1790 benoemd werd tot baljuw van Ronse, als dusdanig resideerde op het kasteel. Erg nationalistisch en rechts gericht, deed hij zich voor als de echte heer van Ronse. Tijdens de Franse tijd bleef hij op het kasteel wonen en vanaf de Napoleontische tijd gooide hij zich volop in de politiek en slaagde er in 1808 maire te worden, als opvolger van Eugène-Ferdinand Fostier, lid van een sterk anti-feodaal, Fransgezind linkserichte familie.

De bewonderenswaardige activiteit van maire Van Hove leverde hem niet alleen vrienden. Velen vonden hem (enigzins terecht) een vertegenwoordiger van het Ancien Régime, vooral toen Van Hove de aloude voor-Romeinse weg van Velzeke naar Pont-à-Ronne, die doorheen de tuinen van het kasteel liep (maar door de Nassau steeds gerespecteerd was geweest), de beide toegangen afsloot. Maar om zo 'n kasteel te onderhouden had Van Hove geen voldoende inkomsten meer. Derhalve poogde hij het kasteel aan de gemeente of aan de provincie of de staat te verkopen als hospitaal of middelbare school, maar de intussen (1820/21) opnieuw burgemeester geworden Eug. Ferdinand Fostier, gebruikte alle mogelijke middelen om die pogingen te dwarsbomen. Zonder andere mogelijkheden moest Van Hove het kasteel verkopen ter afbraak, die in 1823 begon, 2 maand na de dood van de oude eigenaar en één maand voor die van zijn tegenstander. Het moet rond die tijd zijn dat het schilderij, die ons hier bezighoudt, in de St.-Hermeskerk binnengebracht werd, als schenking of koop, maar de slordige notulen van de toenmalige Kerkfabriek laat ons daarover in het ongewisse. In alle geval is het schilderij bijna drie eeuwen in de kapel van het kasteel gebleven. Nu reeds bijna twee eeuwen lang hangt het in onze Kollegiaal. Moge het hier nog lang veilig blijven hangen!

Maar, eigenardig genoeg hangt in deze zelfde kerk een tweede afbeelding van deze Graflegging en nog wel van de leraar van Dirk Van Baburen: de grote kunstenaar Caravaggio. Het betreft ook hier weer een copie; maar daar de copie van het groot schilderij hoogstwaarschijnlijk van doek tot doek gebeurde, terwijl het kleine copietje van het werk van Caravaggio gebeurde langs de omweg van een der vele koperertsen die van dat werk overal circuleerden. Het hier bedoelde copietje is niets anders dan de laatste (14de) statie van de Kruisweg langs de zijbeuken van onze kerk. De 13 andere staties zijn op ovale panelen in het begin der 19de eeuw geschilderd naar romantische voorbeelden op eigentijdse koperertsen, die thans nog bekend zijn. Maar de laatste is geschilderd naar een prent (ets) die uit de vroege 17de dateerde. Zo komt het dat dit copietje (dat wel duidelijk het origineel

volgt) helemaal niets heeft van de kwaliteit van dat origineel en vooral gans andere kleuren vertoont van dat laatste.

Nog een woordje over de verspreiding van de chiaroscuro (clair-obscur) doorheen Europa. In de eerste plaats in Italië, verder ook in Spanje waar we die stijl gemakkelijk kunnen herkennen o.a. bij Zurbaran; zeer duidelijk in de Noorder Nederlanden. De hele groep die in Rome gestudeerd hadden: Van Baburen, Van Honthorst, Van Beylers (de zgn. Bentvleugels) hebben de stijl duidelijk doorgegeven tot bij Rembrandt. Ook in Frankrijk ontmoeten we die schildertechniek en stijl bij Louis Le Nain en Georges La Tour.
(A. Cambier)